

Landskap: Blekinge
 Härad: Lister
 Socken: Kyrkhult
 Uppteckningsår: 1964

Upptecknare: Hélga Svensson, Trädafors
 Berättare: " "
 Berättarens yrke: lantbrukare
 Född år 1908 i Kyrkhult

Svedjebruks. s. 1-13.
 (Teckn. s. 8a)

H. C. 5.

Skriv endast på denna sida.

Svedjebruk

I denna ort har i äldre tid varit vanligt med svedjeland, som här i bygden kallas "sjäiland" men ofta "rödsel" och bedrevs vid sidan av vanligt jordbruk. Då åker skallte nyodlas på moränmark i skogsmark så antades vanligen först svedjeland då marken efter grödor på svedjelandet blev lättare att uppodla till åker, dels genom att brädrötter i jorden multnat och marken blivit lite upplockrad vid brukandet av svedjan så det gick lättare att upptäcka stubbar och stenar. Tyg stenar finns det i överflöd över allt i denna orts skogsmarker.

Efter jordens skiftning i byarne här i orten, dels delat åkede i förra delen av 1800 talet, så fick bonden anlägga svedjeland på sin enskilda mark, men det har nog före skiftet hänt att ett svedjeland ägdes av treby byn gemensamt. Ty i protokoll i Listers härad dombok förvarad i landsarkivet i

HC 5

2215-64

Lund för juni månad 1771 angäende ett broder-
mord som skedde vid ett svedjeland i Kräfternä-
sa, Kyrkhults socken, där bröderne som ägde var
sin hemmans lott i Kräfternäla skulle när olyckan
hände uppisätta gårdesgård omkring ett svedjeland
och även uppmanat sina grannar på de båda and-
ra gårdarna i Kräfternäla att delta i gårdes gärds-
arbetet.

Vår en bonde här i orten i äldre tid sålde en skogs-
mark på rot till någon skogs handlaren, så brände
ofta att köparen förbehält sig rätt att när skogsgår-
ken avverkats, där få antägga svedjeland och brista
det i visst antal år. Det har berättats att bondsonen
Ola Ingemannsson i Kårboda, Kyrkhults socken
som levde i förra delen av 1800 talet och sannolikt
var född i slutet av 1700 talet, handlade med skog
som han köpte på rot med förbehält att efter
avverkningen få antägga svedjeland där skogen

marken varit belägen och brukta det i vist antal år. Det har även berättats att ovannämnde Ola Ingemans som ett år haft 30 tunnland svedjeland berätta till större delen med potatis och att han samlade en mycket stor förmägenhet som efter hans död kom hans syskon barn till goda.

Strax härintill i Bjällernäs i Småland fanns till början av 1900-talet kvarn och såg, som ägdes i senare delen av 1800-talet av Petter Nilsson. Denne förbehöll sig om det var möjligt, vid köp av skog på rot, att efter avverkning få bruka marken vist antal år till svedjeland.

Prolidne docent Sven Björnsson i Lund född i Färmsjö 1905 uppges i sin bok "Blekinge" tryckt 1946 på 87 och 88 att svedjeland varit begränsade enligt skogsordningarna år 1734 och 1759. Men efter 1805 tilltogs obeskriv-
rat svedjande i Blekinge skogar på grund av
äkerjordens stenkundna beskaffenhet. Före potatis-
odlingens inträde här i orden, odlades sannolikt gr

svedjeland endast höstträg och lite rovor på den
se även bärödigaste delen. Den rovsort som odlades skulle ha
sid. 12 varit små, korta och runda liknande en liten bröd
kaka och kallats här i orten "Bladdarroror". Dessa
roror liknade mutiga rousorten Bätersundom.
Lite rovor på ett mindre stycke svedjeland förekom
int i senare delen av 1800-talet. Svedjelandens storlek
berodde på gårdenas uträcklighet och var här i orten
vanligen ett eller flera tunnland berende på att
till varje gård hörde stora skogsarealer.

Jordbruksarbetaren Ola Nysson Kräftråmela, Tjärhult
född 1867 död 1957 berättade att här svedjeland skulle
antäggas, så fälldes skogen under sensommartid
och fick ligga och torka utvistad. På hösten och vintern
sen tillvaratogs och uppträddes de större trädstam-
marna till brännsved eller sågstockar samt bark
fördes och försåldes. Tidigt på våren ordnades så
ris och hoppnar blevo jämst fördelade över medjans.

Punkt omkring svedjjan placerases allt ris uppå grä
lämpligt avstånd mellan skogsmarken och svedjan till
brandgata. Detta ris dödades sedan ut på fläckar
i svedjan där ristäcket var funnast eller helt
saknades. En dag om värren då full vindstille rådde
och det varit soligt och torrt väder en tid så ris
och pråltoggar torkat till ordentligt, då uppbå
de svedjelandets ägare ett lämpligt antal
personer att närvara då svedjan skulle an
tändas. Det kunde vara både män, kvinnor
och större barn. Glade svedjians ägare lyckats
anskaffa mycke handräckningsfolk så antine
der svedjan på flera ställen för att få den
fortsats möjligt utbränd. Var det lite hand
räckningspersonal så kunde svedjan ibland,
endast antändas på ett enda ställe, oftast när
varande folk var upprustade med granater, granater
eller lämpliga kraster. Vatten var frambrutit i

sprannar till bräkar och baljor, hålor hade gräfts
i något närliggande kärr. Fanns det en bärk i nära
höten så hade den uppdelats för att i möjligaste
mån kunna rädda vattensituationen ifall det skulle
behövas. Tidens om värden när medjefallen arbetades
varierade, beroende på om det blev tidig eller sen
vår. Somliga är kunde det dröja fram till i början
av juli månad förrän svedjäm kunde antändas
och avbrännas och så måste det vara windstilla.
I annat fall kunde en ödesdiger skogseld upp-
komma.

Svedjelanden upptäckte att anläggas i denne art i sin-
re delen av 1800-talet, men förutnämnde förolunda arbeta-
ren Ola Ohsson Kräppemåla Tyrkults socken född 1869 död
1957 berättade att han vistats i Bl. S. A. åren 1893-1903,
och han var återkommen till Kräppemåla hade en
äldre bonde i Kräppemåla vid namn Ola Håkansson
gjort ett svedjeland i ordning att avbrännas,

Ola Olson hade blivit ombedd att märrvana mär
svedjan skulle av-brärras. Jag vill minnas han saade
att det var om våren 1904. Det hade varit ganskt vädj
det och det rödöle windstilla. Men så började det att
blåsa lite från väster, sedan fick en förfärlig fart
det köll grå att bliva en stor skogsbrand. Beräknings
mänskaget var sannhända förfärligt, utan strax
öster om svedjan fanns en vattenfylld kärr och
där blev elden feglad. Detta var sannolikt det
sista svedjelandet här i orten.

Inte från Blenni Jönsson i Häringsbygden, Kyrkefalla
socken 1842 död här i Fönna omkring 1927 berättade
att hennes make Sven Olson som varit torpare
i Fönna och död omkring 1900, hade i sin kraffts
dagar ibland åtagit sig att mot askord om besöja
svedjelandet åt sin bonda. Men om hon minnade
betalmingen därför eller icke, minnes jag icke
När svedjelandet avbränts så började det att

ordnas till med material till gårdesgård runt omkring vedjäm. Den gårdesgårda material som behölls, hade tillvaratagits när skogen på vedjäm fälldes året förrut, och planerats på betryggande avstånd från vedjäm. Den gårdesgård som upprättades omkring vedjäm, var den här i orten vanliga eller så kallade "skidgårdsgård" som bestod av gräv i marken nedsatta enstörar med 2 almars mettbanrum. Gårdsgårdslanerna varo utklyvna av trädtoppar och mindre träd av olika trädslag som växte på vedjäm. Dessa gårdesgårdslanor som här i orten kallas "gårdslé" varo av 5 almars längd, någon gång även kortare längd. Gårdslen lades mellan de i marken grävda nedsatta enstakarne, med pressande lutning på gårdslen, 3 violjer användes till varje stakspætt att upprepa hela gårdslen och så sättes vid varje stakspætt en stödjistake. Vid era

M.16093:8a

Landskap: Blekinge

Härad: Lister

Socken: Björkhult

Uppteckningsår: 1964

Berättare: Hugo Lönnqvist

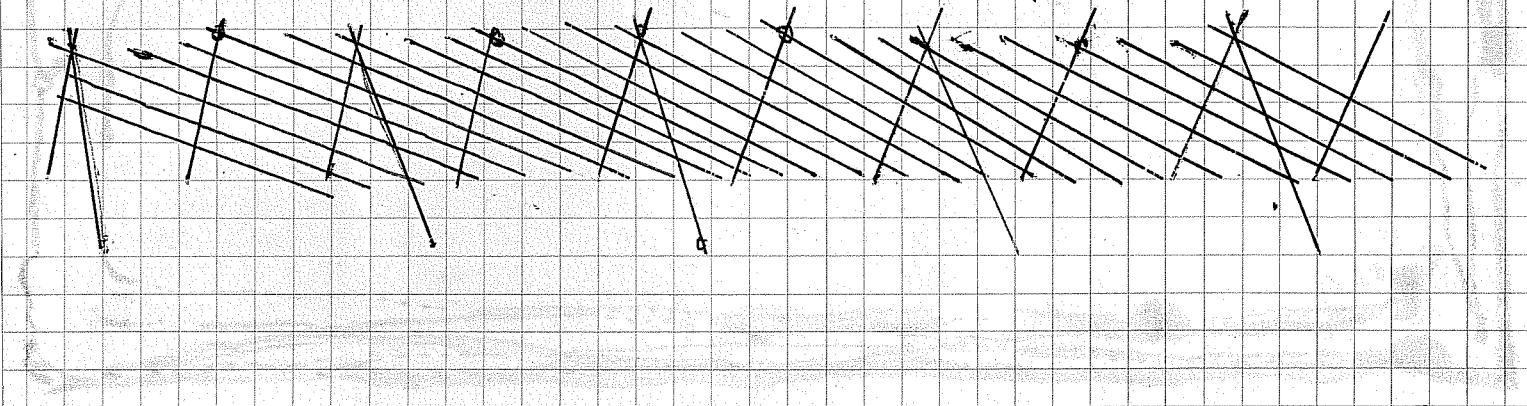
Berättarens yrke: Lantbr.

Berättarens adress: Brunnar, Fröslafors

Född år 1908 i Brunnar, Björkhults socken

Upptecknare: berättaren

Skiss av Skredes gårdes gård

8

Pv tr Sth 1960

Ifyll ovanstående uppgifter! Skriv uppteckningen endast på den linjerade sidan

stakaruret till höger och vid det andra till vänster och så omigen. Stödjastaken med hultades i marken högst i aln från gårdesgården och fastbundet vid de andra stakarure med den högsta upphöjda lediga väggen. Till väggen användes gran eller enegrenar vars stamme var ca en fingars bredd. Väggen gick över väggen användes efterskäppar. Om väggen var vidlig eller regnig vädde lekte var svårt att vrida och formna så ledes oftast solen skindes några timmar eller någon dag då de blev lättare att vrida och forma på gårdesgårdsstakarure, som här i orten kallas ^{halls} stavar. Gårdesgårdsstavena som här kallas "gårdslé" placeras så pass tätt intill varandra att mindre husdjur såsom får, lamm, kalvar och grisar som förs friluft i sommartid i denna ort, ströva frist omkring i skog och hagmark, ikke kundeträna ägernom gårdesgården vars skulle vara minst 2 alnar hög.

Vår potatisen blivit allmänt odlad här i orden så hacket
och potatis med på svedjelandet med handdracka strax
efter härröningen, och så sädles även lite röror på en
mindre bit. Strax före potatisen skulle hacketas upp om
kökten, så sädles rög på svedjelandet som blev meddrac-
kaal på samma gång som potatisen hacketades upp.
Det är än idag en allmänt erkänd sats att häströg
som växtföljd efter potatis hämper sig mycket bra.
Om det var dålig väg till svedjan, som det vanli-
var, så grävdes en tillföllig källare vid svedjan där
potatisen nedlades, för att sedan användas winter-
tid på slädföre. Lämningar efter sädana tillfälliga
potatiskällare finns det överallt här i ortens skogs-
marker. Hittil längst här rågen skulle skärdas så
skedde det med stära. Detta arbete uppfördes alltid
av kvinnor. Rågskärden kördes alltid hem till
gårdens antingen på vagn, eller om terrängen var för
sländig, så vagn icki kunde användas då användes

olög i stället. Rågskörden bränts jordet aldrig här i
orten från liknande sätt som längre norr ut i landet.
Var sänderleken nogrig vid tidens då rågskörden
präglade så hängdes sädesskörvarne upp på en
i marken nedhuggad frästäng av vanligen 4 alnars
längd som var spetsad i båda änder. På varje söderan hängde
ståke som här i orten kallas "kerake" hängdes 10 st.
sädesskörvar, det var en kvalv-trave. I det märbehägna
Småland räknas det 12 stycken sädesskörvar till en
kvalv-trave.

Skörden på ett medjiland blev aldrig över med tillsyn
mårrare under. På medjilandet fägs endast grödor in-
der träd gav varandra följande år. Sedan fick det bli
betesmark för kreatur, sågon insöning, i sista året
skörd som var råg, med gräsfrö stodde icke. När
bondens kreatur bitat några år på medjilandet
kom ofta upp ljung och lövskog på den forna
medjiam. Orsaken till medjilandet här i orten

som är skogsbygd, var den oflättäckta åkerjorden
var skörd icke alltid näckte till i formen hider
självhusbröllning.

I äldre tid när protatisen icke var allmänt odlad här
se även i bygden sådles ^{hösttide} råg första året på svedjelandet.
sida 4 Rågen såddes i juli eller början av augusti månader
och användes med försiktighet till kreaturis bete
under hösten, men växte sedan upp näckommande
är till mognad. Denne råg skulle stundom ha teat-
lats "finnåg" och varit mycket smäckernig, men
rikt givande, och var trotsigen nära besläktad med
så kallad "midsummersåg" som på åker odlades
här i orten på några instakna gård i min barndom
Om det före protatisodlingen tid togs mer än en gröda
på ett svedjeland var ^{förvärlden} mig obekant, jag kan heller
aldrig hört berättas att här i orten nägra andra
växtslag än protatis, råg och lite rövar odlats på
svedjelandet. På samma gård här i orten antades

ville svedje land mer än en gång på sommaren ståtta under en bondes tid. Beroende på att till varje gård fanns vidlyftiga skogsmarker. Svedjeländet anlades vanligen på höglänt moränmark som här i orten är mycket kuperad så lutningen av svedjan delvis kunde blixta åt vilket väderstreck som helst. Gränsade svedjan till myr- eller kärraktig område så hände det ibland att det bliv jordbrand i myr eller kärrjorden där den var höglänt och möttes med fastmarken. Där kunde elden spreda sig över hela sommaren på stora eller mindre områden. Tidvis till synes utbreddad, men så åter upphöjossområde till stor besvär och mycket kostnad för svedjans ägare. Om hösten fanns på sådana ställen ofta eländliga hälor mellan stenarna som man kan finna spår av lite varstädes från i orten.